

*Т. Г. БОНДАРУК,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів,
Національна академія статистики, обліку та аудиту
І. С. БОНДАРУК,
кандидат економічних наук, доцент
кафедри маркетингу та управління бізнесом,
Уманський державний педагогічний університет
О. С. БОНДАРУК,
аспірант кафедри статистики,
Національна академія статистики, обліку та аудиту*

Переваги, позитивні наслідки та ризики бюджетної децентралізації

В результаті аналізу існуючих підходів до визначення поняття “децентралізація” обгрунтовано, що в сучасній науці її аспекти розглядаються відносно її видів. Здійснено класифікацію видів децентралізації залежно від їх характеристики. Доведено, що на формування доходів місцевих бюджетів значним чином впливатиме бюджетна та фінансова (фіскальна) децентралізація. Встановлено, що курс на децентралізацію окреслює як перспективи, так і проблеми розвитку України. Здійснено групування основних переваг і позитивних наслідків децентралізації. Аналіз досліджень дозволив встановити, що децентралізація може мати ризики й небезпеки, групування яких здійснено в роботі.

Ключові слова: децентралізація влади, бюджетна децентралізація, фінансова децентралізація, місцеве самоврядування, переваги бюджетної децентралізації, ризики бюджетної децентралізації.

Постановка проблеми. Проблематика децентралізації як одного із засобів підвищення ефективності функціонування публічної влади впродовж тривалого періоду часу перебуває в полі зору вітчизняних науковців та експертів. Це зумовлено, зокрема, успішною реалізацією засад децентралізації у практиці більшості держав Європейського Союзу. Проте протягом останніх років в Україні не вдалося подолати негативні процеси соціально-економічного розвитку територій. В країні було створено законодавчу базу організації управління місцевим розвитком, що сприяло вдосконаленню міжбюджетних відносин, становленню таких важливих інститутів місцевого самоврядування як місцеві фінанси, комунальна власність, територіальна громада.

Прийняття Конституції України сприяло здійсненню низки заходів, спрямованих на формування організаційно-правових та фінансових основ системи територіальної організації влади. Зокрема, було ратифіковано Європейську хартію місцевого самоврядування, ухвалено базовий Закон України “Про місцеве самоврядування в Україні” та інші законодавчі акти з питань місцевого та регіонального розвитку, Бюджетний кодекс України, затверджено Концепцію адміністративної реформи, Концепцію реформування місцевих бюджетів, Національну стратегію місцевого і регіонального розвитку та Програму державної підтримки розвитку місцевого самоврядування в Україні, Закон України “Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин” [1].

Передумови для об’єднання територіальних громад закладаються вже в Законі “Про співробітництво територіальних громад” від 17 червня 2014 р. Передбачене Законом визначення організаційно-правових засад співробітництва, його принципів, форм і механізмів дозволяє окреслити “точки дотику” між окремими територіальними громадами, визначити їхню потенційну здатність до об’єднання та його можливі наслідки [2].

Проте ухвалені регуляторні акти не забезпечили ефективної системи управління та належного фінансового забезпечення, необхідного для виконання завдань і повнова-

жень органів місцевого самоврядування, а відтак умови життя в Україні кардинально не покращилися. Сформована система територіальної організації влади продемонструвала неспроможність в умовах ринкової економіки результативно та ефективно впливати на процеси соціально-економічного розвитку територій, виявилася нездатною до самовдосконалення і саморегуляції.

У зв'язку із цим особливою актуальністю набуває проблема визначення ролі бюджетної децентралізації у формуванні засад фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування.

На часі перед Україною постали нові проблеми, пов'язані, зокрема, з фінансовою кризою, які мають суттєвий вплив на розвиток економіки адміністративно-територіальних одиниць, реалізацію національних інтересів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливе місце в науковому пошуку значної кількості сучасних дослідників посідає аналіз теоретико-методологічних засад становлення системи фінансового забезпечення місцевого самоврядування в умовах переходу до децентралізації державного управління. Серед вітчизняних та зарубіжних дослідників, праці яких відіграють важливу роль у вивченні цієї проблематики, відзначимо таких як О. Власюк, Б. Данилишин, Ч. Тібо, Р. Масгрейв, В. Оутс та ін.

Проте необхідність активізації наукових досліджень у сфері фінансового забезпечення децентралізації в Україні зумовлена наявністю цілої низки суперечностей у взаємовідносинах як центральних і регіональних органів виконавчої влади, так і органів місцевого самоврядування щодо вирішення проблем місцевого розвитку, пов'язаних з недостатньою ефективністю бюджетної децентралізації.

Метою дослідження є поглиблення теоретико-методичних засад бюджетної децентралізації з визначенням її переваг, позитивних наслідків та ризиків в умовах переходу до децентралізації державного управління.

Виклад основного матеріалу. В ст. 132 Конституції України вказано, що державно-територіальний устрій України ґрунтується на засадах єдності й цілісності державної території, поєднанні централізації й децентралізації в здійсненні державної влади [3]. Децентралізація означає такий спосіб визначення та розмежування завдань і функцій, за якого більшість із них передається з рівня центральних органів на рівень нижчий і стає власним завданням та повноваженням органів нижчого рівня [4].

У наукових працях поняття “децентралізація” визначається як спрямоване зверху вниз переміщення, передача органам місцевого самоврядування частини функцій центральної влади [5, с. 24]. “Великий тлумачний словник сучасної української мови” визначає децентралізацію як систему управління, за якої частина функцій центральної влади переходить до місцевих органів самоуправління; скасування або послаблення централізації [6, с. 12].

Урядом започатковано реформу місцевого самоврядування та розроблено курс на децентралізацію влади в Україні. Так 1 квітня 2014 р. Кабінетом Міністрів України ухвалено концепцію децентралізації влади в Україні [7], яка передбачає зміну системи управління на обласному й районному рівнях.

В теоретичних і практичних дослідженнях поняття “децентралізація” є багатоаспектним та розглядається різнопланово. На семантичному рівні децентралізація (від латинського *de* – протиставлення, *centralis* – центральний) трактується як знищення, ослаблення або скасування централізації [8, с. 249]. Тобто це система розподілу функцій і повноважень між державним і місцевими рівнями управління із розширенням прав останніх.

Тож термін “самоврядування” за змістом близький до “децентралізації”. Роль децентралізації управління в процесах становлення інституту місцевого самоврядування є визначальною. Адже децентралізація є своєрідною системою управління, за якої частина функцій центральної влади переходить до органів місцевого самоврядування [9]. Звідси слідує взаємопов'язаність понять “місцеве самоврядування” та “децентралізація”: децентралізація передбачає передання повноважень органів державної влади на місцевий рівень, що є поштовхом до розвитку та зміцнення інституту місцевого самоврядування.

У “Великому тлумачному словнику сучасної української мови” термін “децентралізація” визначено як система управління, за якої частина функцій центральної влади

переходить до місцевих органів самоуправління; розширення прав низових органів управління [6].

Децентралізація тісно пов'язана з організацією системи державного управління. Вона сприяє побудові ефективних взаємовідносин між державними органами управління і органами управління на локальному рівні. Наукові дослідження теорії децентралізації різняться об'єктом і характеризуються багатьма аспектами, що зумовлено існуванням різних видів децентралізації. Погляди вчених на категорію “децентралізація” різняться і не зводяться до єдиної загально визнаної точки зору. Певна різниця в трактуваннях поняття децентралізації обумовлена використанням авторами різних підходів до дослідження її природи та форм.

Децентралізацію поділяють на адміністративну (формалізований тип децентралізації, при якому зберігається реальна підпорядкованість центральним органам влади); політичну (децентралізація органів влади та управління, прийняття управлінських рішень); бюджетну (децентралізація фінансових та матеріальних ресурсів, що є основою економічної незалежності окремих територій); ринкову (розподіл окремих функцій аналізу та управління між державними та приватними структурами) [10].

Також виділяють такі форми децентралізації залежно від її природи: демократична, фінансова, фіскальна та бюджетна децентралізація, децентралізація управління.

Відомий вітчизняний вчений О. Власюк, даючи комплексне трактування децентралізації, передбачає поєднання таких її складових [11, с. 7]:

- бюджетна децентралізація (зокрема через прийняття змін до Бюджетного та Податкового кодексів України) задля передачі на місцевий рівень необхідних ресурсів (насамперед фінансових) для реалізації повноважень, переданих з центру до регіонів;
- зміна адміністративно-територіального устрою країни (насамперед шляхом оптимізації розміру громади, запровадження дієвих стимулів до добровільного об'єднання громад) задля наближення публічних послуг до їх безпосереднього споживача – члена територіальної громади.

Адміністративна децентралізація – це створення на місцях спеціальних урядових органів та наділення їх повноваженнями щодо здійснення виконавчої влади.

Децентралізація управління – це процес розширення і зміцнення прав та повноважень адміністративно-територіальних одиниць або нижчих органів та організацій при одночасному звуженні прав і повноважень відповідного центру [12].

Децентралізація державного управління неможлива без фінансової (бюджетної) децентралізації: розподілу повноважень, фінансових ресурсів і відповідальності за їх використання між центральними органами влади і місцевими рівнями управління [13]. Процеси бюджетної децентралізації були започатковані в Україні ще наприкінці 2014 р. змінами до Бюджетного та Податкового кодексів України. Ці зміни формують нову фінансову базу реформування місцевого самоврядування і водночас створюють матеріальне підґрунтя для реалізації повноважень, переданих на базовий рівень, – до громад.

Фінансову децентралізацію визначають як “процес розподілу функцій, фінансових ресурсів і відповідальності за їхнє використання між центральним та локальним рівнями управління” [14, с. 137]. Зарубіжні вчені замість фінансової децентралізації використовують термін “фіскальна децентралізація”.

Основоположником ідеї фінансової (фіскальної) децентралізації був американський економіст Ч. Тібу, який обґрунтував її у своїй праці “Економічна теорія фіскальної децентралізації в публічних фінансах: необхідність, джерела й використання” (1961 р.). Він, зокрема, стверджує, що саме фіскальна децентралізація дає змогу субнаціональним органам управління отримувати автономію щодо фінансування і забезпечення населення суспільними товарами й послугами. Така автономія властива фіскальній політиці США. Інші країни порівняно нещодавно дійшли висновку стосовно політичної необхідності децентралізації. Ч. Тібу довів, що за умови фіскальної автономії субнаціональних органів управління публічні видатки відповідатимуть індивідуальним уподобанням споживачів згідно з їхніми потребами [15].

Згодом ідеї Ч. Тібу набули розвитку в працях інших зарубіжних дослідників. Так, на думку Р. Масгрейва, сутність фіскальної децентралізації полягає в тому, що

алокаційна функція повинна забезпечити розподіл фінансових ресурсів між рівнями державного управління з урахуванням особливостей формування попиту на суспільні послуги в різних територіальних одиницях, тоді як розподільна й стабілізаційна функції визначають концентрацію ресурсів на рівні центрального уряду [16]. Це пов'язано з тим, що алокаційна функція може використовуватися для децентралізованого виконання тією мірою, якою вона стосується фінансових ресурсів, необхідних для задоволення потреб у локальних суспільних послугах. Залежно від меж, у яких зосереджуються вигоди від конкретної суспільної послуги, ресурси для її надання можуть розміщуватися органами регіонального або базового рівнів державного управління.

Значний внесок у розвиток теорії фінансової децентралізації зробив англійський учений-економіст В. Оутс. За його визначенням, децентралізація – це право незалежного ухвалення рішень децентралізованими одиницями. Таким чином, регіональні й місцеві органи мають змогу самостійно приймати рішення щодо фінансових питань і питань управління територією [17]. В. Оутс вивів теорему децентралізації, за основу якої взято ідеї Ч. Тібу. За його твердженням, якщо децентралізація не впливає на рівень витрат, то децентралізовано ухвалене рішення щодо постачання локального суспільного блага має бути більш ефективним за централізоване або не поступатися йому з точки зору ефективності [17]. Інакше кажучи, при децентралізації доцільно зіставляти суспільні витрати і переваги від надання благ на місцевому рівні.

Фінансова децентралізація є найбільш повним і прозорим видом децентралізації, оскільки вона прямо пов'язана з бюджетними практиками. Вона означає передачу ресурсів з центру на місце.

Дослідження бюджетної децентралізації як системи розглядається з точки зору організації управління бюджетними ресурсами і різнорівневими бюджетними (і міжбюджетними) відносинами, виявлення взаємозв'язків і взаємозалежностей як між елементами всередині системи, так і всієї системи із зовнішнім середовищем – суспільством і економікою в цілому.

С. Ларіна з точки зору внутрішніх взаємозв'язків виділяє широке і вузьке тлумачення бюджетної децентралізації. У широкому сенсі бюджетна децентралізація – це поділ відповідальності між владними структурами різних рівнів (включаючи національні уряди, регіональні органи влади та органи місцевого самоврядування) з управління бюджетними ресурсами або сукупність відносин між державними і муніципальними органами влади, які виникають у процесі розподілення прав і повноважень у сфері прийняття рішень щодо формування і використання бюджетних ресурсів [18].

Бюджетна децентралізація у вузькому тлумаченні, як вважає Т. Кваша, – це наявність певних функцій і повноважень на місцевому рівні, автономія муніципальних органів влади у прийнятті самостійних рішень у податково-бюджетній сфері [19]. Пропонується також трактування бюджетної децентралізації як сукупності відносин, як динамічної та балансуєчої системи, як процесу, що має певні напрямки реалізації та розвитку [19].

Вітчизняний вчений О. Власюк вважає, що “бюджетна децентралізація є першим кроком, фінансовою основою, матеріальним підґрунтям децентралізації у широкому розумінні цього слова. Взагалі формування фінансово самодостатніх адміністративно-територіальних одиниць потребує змін не тільки у податковому та бюджетному законодавстві, а й відповідного реформування територіальної організації влади” [11].

Курс на децентралізацію окреслює як перспективи, так і проблеми розвитку України. Американський науковець Дж. Ма виділяє три основні проблеми, з якими стикаються країни, що розвиваються, на шляху до децентралізації державного управління: обмежені адміністративні можливості місцевих управлінь; відсутність механізмів, що гарантують відповідальність органів місцевого самоврядування; значні регіональні диспропорції. За цих умов науковець вважає недоцільним повну автономізацію місцевого управління. Оптимальним варіантом, на його думку, є очолення урядом процесу децентралізації [20]. Такий підхід можна вважати загальним правилом, яке було виведено науковцем у результаті дослідження більш ніж 20 країн світу. Підтримуємо думку науковця щодо перспектив впровадження певної автономії органів місцевого самоврядування поряд із підвищенням рівня їх відповідальності.

Основними перевагами децентралізації вважають: спрощену структуру управління на місцях, налагодження тіснішого зв'язку із громадянським суспільством, підвищення прозорості прийняття управлінських рішень, підвищення ступеня відповідальності перед територіальною громадою.

За певних обставин децентралізація може мати ризики й небезпеки. У такому разі деякі сфери державного й суспільного життя не можуть піддаватися децентралізації. У сучасних умовах виділяють такі ризики як втрата мобільності держави, скорочення робочих місць державного апарату, а також небезпека провалу серйозних державних перетворень в умовах, коли держава знаходиться в стані проведення антитерористичної операції [21, с. 20].

Серед основних ризиків децентралізації виділяють такі: ризики неузгодженості напрямів розвитку окремих територіальних одиниць та стратегічних цілей, ризики ускладнення координації між рівнями управління.

Основні переваги, позитивні наслідки та ризики бюджетної децентралізації наведено в таблиці.

Таблиця

Основні переваги, позитивні наслідки та ризики й небезпеки бюджетної децентралізації

Переваги й позитивні наслідки	Ризики й небезпеки
1	2
спрощення системи та процедури прийняття бюджетних рішень завдяки оптимальній структурі управління	небезпека провалу серйозних державних трансформацій в умовах, коли держава знаходиться в стані проведення антитерористичної операції
прозорість і відкритість процедур прийняття бюджетних рішень та процесу їх реалізації, що призводить до підвищення ефективності адміністративної діяльності в бюджетній сфері	ризик виокремлення часткових цілей при прийнятті бюджетних рішень, які не перетинаються із загальними цілями бюджетної децентралізації
мінімізація бюрократизму при прийнятті бюджетних рішень	втрата мобільності держави при прийнятті рішень у бюджетній сфері
підвищення свідомості й загострення почуття відповідальності органів місцевого самоврядування за здійснені заходи в бюджетній сфері	зниження пріоритетів органів місцевого самоврядування при прийнятті бюджетних рішень
зміцнення інноваційного потенціалу під час прийняття владних рішень у бюджетній сфері	ризик реалізації одиничних амбіцій при прийнятті бюджетних рішень
об'єктивна оцінка результатів прийнятих і реалізованих бюджетних рішень	загроза монолітності політики держави в бюджетній сфері
підвищення ініціативності органів місцевого самоврядування, більш повне й ефективне використання місцевих фінансових ресурсів	дезінтеграція діяльності органів місцевого самоврядування щодо надання публічних послуг і прийняття управлінських рішень у бюджетній сфері
гнучкість процесу виконання відповідних функцій завдяки оптимальному фінансовому забезпеченню	зростання ризиків державного впливу на прийняття рішень органів місцевого самоврядування
потенційна гнучкість у покращенні використання бюджетних ресурсів, удосконаленні бюджетних рішень, виправленні помилок	ускладнення координації державних органів влади та органів місцевого самоврядування, труднощі узгодження цілей у процесі прийняття рішень у бюджетній сфері
фінансова спроможність органів місцевого самоврядування підвищити загальний рівень благополуччя населення країни	ускладнення координації між рівнями управління в процесі прийняття бюджетних рішень

Продовження табл.

1	2
спрощена структура управління бюджетними ресурсами на місцях	обмеженість джерел доходу місцевих бюджетів
налагодження тісного зв'язку органів місцевого самоврядування із громадянським суспільством при прийнятті бюджетних рішень	ризик неузгодженості напрямів розвитку окремих територіальних одиниць та стратегічних цілей їх фінансового забезпечення
підвищення прозорості прийняття управлінських рішень в бюджетній сфері	низька спроможність територіальних громад щодо залучення фінансових ресурсів і їх ефективного використання
підвищення ступеня відповідальності органів місцевого самоврядування за ефективне використання бюджетних ресурсів перед територіальною громадою	зниження рівня централізованого бюджетного контролю за формуванням і ефективним розподілом бюджетних ресурсів

Джерело: складено авторами

Можна погодитись із думкою О. Власюка, що логічним буде започаткувати процес децентралізації в Україні саме з передачі на місця повноважень і зобов'язань у фінансовій сфері. Але така передача супроводжується низкою ризиків, поглиблення яких може призвести до гальмування (чи взагалі до зриву) процесів децентралізації та реформи місцевого самоврядування. Одним з таких ризиків є збереження надмірного контролю з боку центральної влади за розподілом бюджетних ресурсів [11, с. 8].

Наступним ризиком бюджетної децентралізації є обмеженість коштів, отримуваних місцевими бюджетами, а також низька спроможність громад щодо залучення фінансових ресурсів і їх ефективного використання [11, с. 8]. Хронічний брак коштів у таких місцевих бюджетах може призвести до неспроможності забезпечити виконання власних і делегованих повноважень. Особливо це спостерігається на рівні сіл, селищ і міст районного значення. Світовий досвід господарювання свідчить, що розподіл джерел надходжень між різними рівнями влади у децентралізованих моделях територіальної організації влади реалізується за такою логікою: місцева влада значною мірою покладається на податки на власність, регіональна влада – на сукупність податків з продажу та доходу, а центральний уряд – на податки на доход. Розподіл доходів відрізняється в різних країнах, проте практично всюди місцева влада отримує податки на власність, а центральна влада – більшість податків на доход. Функції стабілізації та розподілу фактично вважаються функціями “центрального уряду” [13].

Децентралізація пов'язана також із необхідністю координації політики різних рівнів влади. Якщо є кілька незалежних урядів, які можуть визначати податкові надходження і витрати на свій розсуд, то неможливо буде підтримувати узгодженість фіскальної політики на рівні держави, що проявиться в схильності до дефіцитів бюджетів на всіх рівнях влади.

На думку українських вчених, децентралізація державних фінансів є складовою бюджетного регулювання, а саме регулювання міжбюджетних відносин, однією зі сторін якого обов'язково є держава.

Регуляторні механізми бюджетної децентралізації – це сукупність форм і методів впливу на організацію бюджетних відносин субнаціонального рівня, які формуються для вирішення завдань регулювання процесу бюджетної децентралізації.

Регуляторні механізми, крім встановлення норм управління територіальними фінансами і вимог до якості управління в умовах бюджетної децентралізації, повинні мати стимулюючі елементи, що сприяють відповідальній самостійності у проведенні бюджетної політики на субнаціональному рівні. Як правило, регуляторні механізми призначені для запобігання неефективному розвитку процесу бюджетної децентралізації [19].

На думку С. Ларіної [18], для ефективності бюджетної децентралізації центральна влада повинна зорієнтувати регіональні та місцеві органи влади на визначення цілей бюджетної політики, розроблення моделей суспільної поведінки з урахуванням параметрів, які або консолідують позитивний ефект бюджетної децентралізації, або перешкоджають виникненню ситуацій, що суперечать встановлюваним вимогам (як варіант – нівелюють їх наслідки). Центральна влада “примушує” територіальні структури діяти відповідним чином, і тут важливе значення має її позиція в реалізації стратегії бюджетної децентралізації і підходах до розроблення регуляторних механізмів.

Таким чином, регуляторні механізми повинні стимулювати фінансову поведінку субнаціональних органів влади, сприяти зростанню якості та відповідальності в управлінні громадськими фінансами. Отже, фіскальна децентралізації спрямована на формування якісно нової системи управління громадськими фінансами.

При цьому ефективна модель організації міжбюджетних відносин повинна ґрунтуватися на чіткому розмежуванні як видаткових, так і доходних повноважень, забезпечувати наділення всіх рівнів влади достатніми джерелами доходів або повноваженнями щодо їх знаходження (встановлення) для реалізації покладених на них функцій.

Висновки. В результаті аналізу існуючих підходів до визначення поняття “децентралізація” обґрунтовано, що в сучасній науці аспекти децентралізації розглядаються відносно її видів. Здійснено класифікацію видів децентралізації залежно від їх характеристики: демократична – делегування, передача частини державної виконавчої влади на місцевий рівень (органам місцевого самоврядування); адміністративна – створення на місцях спеціальних урядових органів та наділення їх повноваженнями щодо здійснення виконавчої влади; децентралізація управління – діяльність незалежного місцевого самоврядування внаслідок передачі влади (не шляхом делегування, а шляхом перетворення державних функцій у самоврядні); політична – політична влада передається до місцевих органів управління, формуються політико-правові елементи взаємовідносин громади і держави, які утворюють особливий правовий режим, що надає місцевим органам самостійність та ієрархічну незалежність від органів як державного управління, так і самоврядування; фінансова (фіскальна) – процес розподілу функцій, фінансових ресурсів і відповідальності за їх використання між центральним та локальним рівнями управління; бюджетна у широкому сенсі – це поділ відповідальності між владними структурами різних рівнів (включаючи національні уряди, регіональні органи влади та органи місцевого самоврядування) з управління бюджетними ресурсами, у вузькому сенсі – наявність певних функцій і повноважень на місцевому рівні, автономія місцевих органів влади у прийнятті самостійних рішень в податково-бюджетній сфері.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин : Закон України від 28.12.2014 р. № 79–19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov>.
2. Про співробітництво територіальних громад : Закон України від 17.06.2014 № 1508–VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1508-18/card6#Public>
3. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
4. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / [О. М. Бориславська, І. Б. Заверуха, А. М. Школик та ін.] // Центр політико-правових реформ. – К. : Москаленко О. М. – 2012. – 212 с.
5. Побочний І. А. Політико-правові засади децентралізації влади в контексті реформ в Україні / І. А. Побочний // Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в умовах євроінтеграції : матеріали українсько-польської наук.-практ. конф., (Дніпропетровськ, 15 листопада 2013 р.). – Д. : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ. – 2013. – С. 24–25.

6. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : Перун. – 2001. – 1440 с.
7. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 р. № 333-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>
8. Романенко О. Р. Фінанси : [підручник] / О. Р. Романенко. – К. : Центр навчальної літератури. – 2003. – 312 с.
9. Бутурлакiна Т. О. Фiнансова децентралiзацiя як фактор економiчного зростання рeгiонiв /Т. О. Бутурлакiна, В. Т. Мiнкович // Наук. вiсн. Ужгород. ун-ту. Сер. : “Економiка”. – 2010. – № 31 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Nvuu/Ekon/2010_31/statti/4_8.htm.
10. Роман В. Особливості децентралізації та деконцентрації влади: теоретичний аспект / В. Роман // Ефективність державного управління. – 2014. – Вип. 38. – С. 92–98.
11. Власюк О. С. Шляхом децентралізації: виклики, ризики та пріоритети реформування регіонального розвитку в Україні / О. С. Власюк // Регіональна економіка. – 2015. – № 1. – С. 5–18.
12. Тихомиров Ю. А. Публичное право / Ю. А. Тихомиров. – М. : БЕК. – 1995. – 496 с.
13. Данилишин Б. М. Децентралізація управління в Україні: з чого почати? / Б. М. Данилишин // Контракты UA. – 2014. – 17.10 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kontrakty.ua/article/82116>
14. Герчаківський С. Д. Теоретичний логос фiскальної децентралiзацiї / С. Д. Герчаківський, О. Р. Кабаш // Регiональна економiка. – 2009. – № 2. – С. 133–140.
15. Тiбо Ч. Економiчна теорiя фiскальної децентралiзацiї в публiчних фiнансах: необхідність, джерела й використання / Ч. Тiбо. – К. : Знання. – 1961. – 198 с.
16. Musgrave R. A. Economics of Fiscal Federalism / R. A. Musgrave // Public Finance in a Democratic Society: Coll. Papers. – 1986. – Vol. 2. – P. 33–41.
17. Oates W. E. On the Evolution of Fiscal Federalism: Theory and Institutions / W. E. Oates // National Tax Journal. – 2008. – Vol. 61. – P. 313–334.
18. Ларина С. Теория, методология и направления бюджетной децентрализации / С. Ларина // Финансовая экономика. – 2010. – № 3. – С. 22–45.
19. Кваша Т. К. Теоретичні та практичні аспекти фiскальної децентралiзацiї: емпiричний аналіз / Т. К. Кваша // Економiчний простiр. – 2014. – № 189. – С. 127–115.
20. Ma J. Decentralization From the “Top Down”: The Japanese Case [Electronic resource] / J. Ma. – Access mode : www.worldbank.org/mdf/mdf1/topdown.htm.
21. Завгородній В. А. Децентралізація та федералізація: порівняльний аналіз і можливості впровадження в Україні / В. А. Завгородній, М. Ю. Романов // Вісник Запорізького національного університету. – 2015. – № 1 (1). – С. 16–22.

*Т. Г. БОНДАРУК,
доктор економічних наук, професор,
заведуюча кафедрою фінансов,
Національна академія статистики, учета і аудиту
І. С. БОНДАРУК,
кандидат економічних наук, доцент
кафедри маркетингу і управління бізнесом,
Уманський державний педагогічний університет
О. С. БОНДАРУК,
аспірант кафедри статистики,
Національна академія статистики, учета і аудиту*

Преимущества, положительные последствия и риски бюджетной децентрализации

В результате анализа существующих подходов к определению понятия «децентрализация» обосновано, что в современной науке ее аспекты рассматриваются относительно ее видов. Выполнена классификация видов децентрализации в зависимости от их характеристики. Доказано, что на формирование доходов местных бюджетов значительным образом влияет бюджетная и финансовая (фискальная) децентрализация. Установлено, что курс на децентрализацию определяет как перспективы, так и проблемы развития Украины. Выполнена группировка основных преимуществ и положительных последствий децентрализации. Анализ исследований позволил установить, что децентрализация может иметь риски и опасности, группировка которых выполнена в работе.

Ключевые слова: децентрализация власти, бюджетная децентрализация, финансовая децентрализация, местное самоуправление, преимущества бюджетной децентрализации, риски бюджетной децентрализации.

*T. H. BONDARUK,
Dsc (Economics), Professor,
Head of Finance Department,
National Academy of Statistics, Accounting and Audit
I. S. BONDARUK,
PhD (Economics), Associate Professor of
Marketing and Business Management Department,
Uman State Pedagogical University
O. S. BONDARUK,
Post-graduate Student of Statistics Department,
National Academy of Statistics, Accounting and Audit*

Advantages, Positive Effects and Risks of Budget Decentralization

As the regulatory acts enforced in Ukraine fail to ensure the effective governance and financial system required for proper operation of local governance bodies, living conditions in Ukraine could not be improved. The system for territorial organization of power bodies, established in Ukraine, has demonstrated incapability to push the social and economic development of the territories and lack of self-development and self-regulation capacities. The article aims to extend and deepen theoretical framework for budgetary decentralization, with outlining its advantages, positive effects and risks in the context of transition to the decentralized pattern of public governance.

It is shown that budget and financial (fiscal) decentralization has strong implications for the formation of local budget revenues, and that the course on decentralized pattern of governance implies both the progress and the challenges for the development of Ukraine.

A review of existing interpretations to the notion of “decentralization” allows for demonstrating that decentralization aspects are considered by decentralization type. The types of decentralization are outlined: democratic decentralization, with part of the central executive

powers delegated to local level (local governance bodies); administrative decentralization, when special government bodies are charged with responsibilities and authorities to execute the power; decentralization of governance that refers to operation of autonomous local self-governance bodies due to handover of power, with governance functions turned into self-governance ones rather than delegated; political decentralization, when political power is transferred to local governance bodies, with establishing political and legal elements of relations between the local community and the political state, thus creating a specific legal regime that guarantees the hierarchical autonomy of local bodies from central power bodies and self-governance bodies; financial decentralization refers to division of functions, financial resources and responsibilities for their allocation and use between central and local level of governance; budget decentralization in a broader sense refers to division of accountability between power bodies at various levels, including national government, regional governance bodies and local self-governance bodies, on administration and control of budget resources; budget decentralization in a narrower sense refers to the existence of certain functions and powers at local level, the autonomy of local governance bodies in making and implementing decisions on taxation and budget matters.

Keywords: *decentralization of power, budget decentralization, financial decentralization, local governance, advantages of budget decentralization, risks of budget decentralization.*

Посилання на статтю:

Бондарук Т. Г. Переваги, позитивні наслідки та ризики бюджетної децентралізації / Т. Г. Бондарук, І. С. Бондарук, О. С. Бондарук // Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту: зб. наук. праць. – 2016. – № 3. – С. 38-47.